

Landbokommissionen i 1849 slog fast, at dette vilde være naturligt. Vi se i denne Kommissions Betænkning Pag. 115, som jeg ikke skal oplæse, men kun citere Grundtrækkene af, at al fortværlig Forpagtning og Drift af mindre Landbrug hæmmer Fremskridt og Vindstibeligbed, hvad ogsaa faar sit Udtryk i andre Forordninger fra den Tid. Det er Noget, som jeg tror, vil staa klart, ikke alene for Landbrugere, for hvem jeg mener ogsaa at have Ret til at tale, da jeg har været praktisk Landmand i mange Aar, men ogsaa for Andre, at ikke blot Leiehuuse, men ogsaa Fæstehuse kun ere et Skridt videre til Glendigheden. Vi have jo set, hvorledes det har udviklet sig her omkring paa Sjælland, hvorledes ikke blot Huse, men ogsaa Gaarde stode med nedfaldne Mure og Mangler i alle Retninger, og hvorledes selv velhavende Folk lode Grøsterne forfalde og Stier bevares fra den ene Generation til den anden. Men lige saa snart Eiendomsforholdet indtraadte, have vi set Gaardene reise sig som den Jugl Fønix af deres Aske, og hvorledes Dræningen kom frem, Krafstofring indførtes, Besætningerne toge til, og hvorledes Agerbruget i det Hele blev mere fremstredent. Naar dette er givet for Gaardenes Vedkommende, er der Ingen, som kan være blind for, at det i endnu højere Grad hæmmer Udviklingen for Huses Vedkommende at være i Fæste og Leie. Ifølge den bestaaende Lov af 1849 har jo Godseieren og i det Hele Eieren af Huse Ret til uden nogetsomhelst Paastud og uden nogen som helst Erstatning at udsige Leieren til den 1ste Mai, naar det blot sker inden 1ste November. Man kan jo let tænke sig, hvilken Uro og Uro, der hviler over saaledes stillede Folk. Jeg veed meget godt, at de Huse, som dette Lovforslag vedrører, ikke er alle de 140,000, som findes i Danmark, men fordi der er en stor Del af dem, der ikke berøres af Forslaget, og det kun er en Brøkdæl, det angaar, spiller dette dog saa stor en Rolle i økonomisk Henseende, at jeg tror, at det vil være klart, at kræver Statens almindelige Vel Bestyttelse for den Enkelte i noget Forhold, saa er det i dette. Jeg indser meget godt, at den ærede Minister vil paaheraabe sig, at vi her tilfigte et Indgreb i Kontraktfriheden. Men hvilke Love kunne udkomme i Danmark eller andetsteds uden at indeholde et Indgreb i de private Rettsforhold? Det gjør alle, og vi ere med dertil med god Billie. Det er Noget, hvorom vi maa sige, at den Enkelte maa bøie sig for det almene Vel. Hvorledes skulle vi kunne faae en Lov om dette eller hint, hvorledes en Byggelov

eller en hvilkensomhelst anden Lov, uden at man vil komme til at stride ind mod private Folks Rettigheder. Det er Noget, som de konservative Folk paaheraabe sig med Rette, at Friheden i et velordnet Samfund buer ikke, naar den ikke er begrænset ved Love. Det er netop denne Indskrænkning i den personlige Frihed, som holder hele Samfundet oppe. Jeg er overbevist om, at saaledes som dette Lovforslag er affattet, er det meget konservativt, og efter min Mening er det billigt at vedtage en Lov derom, naar Folk ikke selv kunde se det — og det gjælder ikke alene for Landet, men lige saa fuldt for Byen —, at hvad Eieren gjør til Gavn for Leieren, er i og for sig til Gavn for Eieren selv. Jeg føler mig overbevist om, at dette Lovforslag ikke, som et æret Medlem fra Byen i Gjor mente, skulde blive til Skade for Leierne, jeg er vis paa, at det vil blive til Gavn baade for Eieren og Leieren. Jeg staar ikke her for at mane Spøgelser frem ved høi lys Dag eller for at tale om sorte eller hvide Slaver, og det er heller ikke min Mening at udtale Noget om, hvorvidt de bedre Stillede i Samfundet, Godseiere og den Slags Folk, skulde være en anden Raste end vi Andre, tværtimod jeg mener, at Godseierne er ligesom Hæierne og disse ligesom Arbeidsmændene; der er braadne Raar i alle Lænde. Men jeg siger, at naar det er et saa stort og vigtigt Spørgsmaal som her, der skal afgjøres, gaar det ikke an at hente den Grund dertil, at det paa en eller anden Maade vil gaa ud over den Enkelte. Vi, som skulle ordne Sagen, maa ikke lade den staa hen i det Uvisse. Naar jeg har sagt, at vi skulde ordne Sagen, saa er det ikke min Mening, at den skulde blive ordnet nødtagtig, som vi have foreslaet det her i Lovforslaget. Vi have jo tidligere i Udvalg og her i Salen set, hvorledes vi kunne enes i de store Træk, og de, der have havt det samme Syn paa Sagen som vi, have jo villet staa det fast, at Forholdet skulde ordnes for en længere Tid, f. Ex. for en Tid af 10 eller 12 Aar, saa vidt jeg erindrer, saa at Eieren ikke strax, naar der kom en eller anden Kurse paa Traaden mellem ham og Leieren, skulde kunne sige: Nu maa Du ud af dit Hus! Nei, det skulde være saaledes, som det staar i en anden Bog, at Solen skulde ikke gaa ned over Breden, vi skal ganske rolig lade dem overveie Forholdene, saa faar man undertiden et ganske anderledes og bedre Resultat. Det er en Selvfølge, at et saadant Forslag, som det, vi ere fremkomne med, ved mange Leiligheder, naar det kommer ud i det praktiske Liv, vil støde paa Vanskeligheder, det er et Forhold, som Lov-